

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry

Mari Ahonen-Walker, toiminnanjohtaja
Reetta Pietikäinen, asiantuntija
Rautatieläisenkatu 6, 00520 Helsinki
010 279 2720
tyopajayhdistys@tpy.fi

STM090:00/2018, STM/3291/2018

Lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan kuntouttavan työtoiminnan järjestämistä ja tuottamista koskevaa sääntelyä tarkennettavaksi. Kuntouttava työtoiminta määriteltäisiin kunnan järjestämisvastuulle kuuluvaksi palveluksi. Lakiin lisättäisiin myös kuntouttavan työtoiminnan sisällön määrittelyä koskeva säännös, jolloin korostettaisiin, että kuntouttavaan työtoimintaan tulee aina sisältyä henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus. Kuntouttavaa työtoimintaa ei saisi hankkia yritykseltä, mutta kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla henkilöllä annettava tuki ja ohjaus voitaisiin hankkia yritykseltä tai yksityiseltä elinkeinonharjoittajalta.

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry (TPY) arvioi esitystä ja sen vaikutuksia erityisesti heikossa työmarkkina-
asemassa olevien työttömien ja työpajoilla toteutettavan kuntouttavan työtoiminnan näkökulmista.

Yhdistyksen keskeiset huomiot lausunnossa ovat:

- Vireillä olevat maakunta-, sote- ja kasvupalvelu-uudistukset ovat muuttamassa myös kuntouttavan työtoiminnan järjestämisvastuuta ja sen tuottamisen mahdollisuuksia. **Esityksessä tulee käsitellä sen suhdetta vireillä oleviin uudistuksiin.**
- **TPY pitää tarkoituksenmukaisena, että kunnalliset työpajat pystyvät tuottamaan kuntouttavaa työtoimintaa esityksen mukaisesti sekä nykytilanteessa että laajojen yhteiskunnallisten uudistusten mahdollisesti astuttua voimaan.**
- Kuntouttava työtoiminta on työpajakentän yleisin toimenpide. Kuntouttavaa työtoimintaa koskevilla muutoksilla on merkittäviä vaikutuksia heikossa työmarkkina-
asemassa olevien mahdollisuuksiin saada tarpeisiinsa vastaavia palveluita.
- **On tarkoituksenmukaista, ettei kuntouttavaa työtoimintaa saa jatkossakaan hankkia yritykseltä.** Tuen ja ohjauksen hankkiminen yrityksiltä, tai kolmannelta sektorilta, voidaan nähdä perusteltuna asiakkaiden tarvitseman yksilöllisen ohjauksen näkökulmasta.
- Kuntouttavan työtoiminnan sisällön tarkempi määrittely on tarpeen. **On tarkoituksenmukaista, että laissa korostetaan esityksen mukaisesti, että kuntouttavaan työtoimintaan tulee aina sisältyä henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus.** Tärkeää on täsmentää myös kuntouttavan työtoiminnan tavoitteita ja kohde-ryhmää. **Kuntouttavaan työtoimintaan tulee ohjata asiakkaita, joiden tavoitteet ovat ensisijaisesti elämäntilanteen vahvistamiseen kytkeytyviä, eivät vielä suoraan työllistymiseen liittyviä.**
- On huomattava, että **työpajatoiminnassa toteutettavaan kuntouttavaan työtoimintaan on aina kuulu-
nut olennaisena osana valmentautujille tarjottava kokonaisvaltainen tuki sekä yksilöllinen ohjaus ja valmennus.** Tässä suhteessa esitys ei toisi muutoksia työpajojen kuntouttavaan työtoimintaan.
- TPY nostaa esille työpajojen roolin tukea ja ohjausta tarjoavina palveluntuottajina. Työpajojen – etenkin **kolmatta sektoria edustavien yhdistys- ja säätiömuotoisten työpajojen – olisi mahdollista tuottaa laajemminkin sitä tukea ja ohjausta, jota kunta hankkii kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille.**

Kuntouttava työtoiminta työpajakentällä

Kuntouttava työtoiminta on työpajojen yleisin toimenpide sekä nuorten että aikuisten valmentautujien kohdalla. Kuntouttavan työtoiminnan osuus työpajojen palveluista on noussut viime vuosina merkittävästi. Vuonna 2017 53 % (13 859) kaikista valmentautujista ja 46 % (6 544) nuorista oli työpajalla kuntouttavassa työtoiminnassa. **Kuntouttavaa työtoimintaa koskevilla muutoksilla on merkittäviä vaikutuksia heikossa työmarkkina-asemassa olevien mahdollisuuksiin saada tarpeisiinsa vastaavia palveluita myös työpajakentällä.**

Vuonna 2017 työpajoista (TPY:n jäsenet, 260 työpajaa) oli kunnallisia organisaatioita 61 % ja säätiöpohjaisia organisaatioita (joista suurin osa kunnan sidosyksiköitä) 10 %. Jos vireillä olevat uudistukset toteutuvat, kuntouttava työtoiminta siirtyy maakunnan järjestettäväksi, eivätkä kunnalliset työpajat tai kunnan sidosyksiköt voi sitä enää tuottaa. Noin 70 % työpajoista ei siis jatkossa pystyisi tuottamaan yleisintä työpajapalveluaan. Tämä johtaa siihen, että työpajojen käytössä oleva palveluvalikoima kapenee olennaisesti. Uudistusten seurauksena voi myös olla monien työpajojen alasajo. Vaarana on, että merkittävä osa haasteellisessa työmarkkina-asemassa olevista putoaa palveluiden ulkopuolelle. **TPY korostaa, ettei kunnallisten työpajojen mahdollisuutta tuottaa kuntouttavaa työtoimintaa tule vireillä olevassa maakunta- ja sote-uudistuksessa esittää, kuten nyt ollaan tekemässä.**

Esityksen suhde vireillä oleviin uudistuksiin

Esityksessä ei käsitellä sen suhdetta vireillä oleviin maakunta-, sote- ja kasvupalvelu-uudistuksiin. Uudistukset ovat kuitenkin muuttamassa merkittävästi myös kuntouttavan työtoiminnan järjestämisvastuuta ja sen tuottamisen mahdollisuuksia. Tämän esityksen mukaan kuntouttava työtoiminta kuuluisi kunnan järjestämisvastuulle, ja kunta voisi toimia sen tuottajana. Tästä voidaan päätellä, että esitys koskee vain nykytilannetta ja tilannetta, jossa muut vireillä olevat uudistukset eivät ole esitetyn kaltaisina toteutuneet. **Esityksessä tulee käsitellä tämän hallituksen esitysluonnoksen suhdetta muihin vireillä oleviin laajoihin uudistuksiin. TPY pitää tarkoituksenmukaisena, että kunnat voivat tuottaa kuntouttavaa työtoimintaa sekä nykytilanteessa, että laajojen yhteiskunnallisten uudistusten mahdollisesti astuttua voimaan.**

Kuntouttavaan työtoimintaan sisältyvä tuki ja ohjaus olennaista

TPY:n mielestä **on tarkoituksenmukaista, ettei kuntouttavaa työtoimintaa saa jatkossakaan hankkia yritykseltä.** Jos se olisi mahdollista, se voisi johtaa eturistiriitatilanteisiin. Tuen ja ohjauksen hankkiminen yrityksiltä – tai kolmannen sektorin järjestöiltä – voidaan kuitenkin nähdä perusteltuna asiakkaiden tarvitseman yksilöllisen ohjauksen näkökulmasta.

TPY katsoo, että kuntouttavan työtoiminnan sisällön tarkempi määrittely on tarpeen. **On tarkoituksenmukaista, että laissa korostettaisiin esityksen mukaisesti, että kuntouttavaan työtoimintaan tulee aina sisältyä henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus.** Kuntouttavassa työtoiminnassa olevat tarvitsevat ensisijaisesti monilaista ja yksilöllistä tukea elämäntilanteensa selvittelyyn ja arjenhallintaansa, ja tätä on syytä painottaa.

On huomattava, että **työpajatoiminnassa toteutettavaan kuntouttavaan työtoimintaan on aina kuulunut olennaisena osana valmentautujille tarjottava kokonaisvaltainen tuki sekä yksilöllinen ohjaus ja valmennus.** Tässä suhteessa esitys ei toisi muutoksia työpajoilla toteutettavaan kuntouttavaan työtoimintaan. **Työpajojen, etenkin kolmatta sektoria edustavien yhdistys- ja säätiömuotoisten työpajojen, olisi mahdollista tuottaa laajemminkin sitä tukea ja ohjausta, jota kunta olisi hankkimassa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille.** Työpajatoimijoilla on pitkä kokemus ja vahva ammattitaito tuottaa kokonaisvaltaisia ohjaus- ja valmennuspalveluita, ja tätä osaamista tulee hyödyntää entistä vahvemmin. TPY kiinnittää huomiota myös esityksen nykytilan arvioinnissa työpajatoiminnasta käytettyihin sanamuotoihin s. 6: ”Vain harvassa kunnassa

*työtoiminta nähtiin vain työpajatyöskentelynä.” ja ”Useimmin kuntouttavaa työtoimintaa toteutettiin joko työskentelynä työpajassa - - - ”. TPY katsoo, että työpajatyöskentely-käsite kaventaa työpajatoimintaan kuuluvaa tukea ja ohjausta, ja tästä syystä tulisi käyttää käsitteitä *työpajatoiminta* ja *työpajatoimintaan osallistuminen*.*

TPY pitää tarkoituksenmukaisena, että myös kuntouttavan työtoiminnan tavoitteita ja sen kohderyhmää täsmennetään. **Kuntouttavaan työtoimintaan tulee ohjata asiakkaita, joiden tavoitteet ovat kuntoutuksellisia ja elämänhallinnan vahvistamiseen kytkeytyviä, eivät suoraan työllistymiseen liittyviä. Kyse on palvelupolusta, joka tukee työ- ja toimintakykyä ja sitä kautta asteittain työllistymistä.** Tätä tulisi korostaa vielä nyt esitettyä vahvemmin. Tällä varmistettaisiin kuntouttavan työtoiminnan kohdentuminen oikeaan asiakaskuntaan. Kuntouttavaan työtoimintaan on paikoin ohjattu asiakkaita, joilla ei ole kuntouttavan työtoiminnan tarvetta, vaan pikemminkin tavanomaisten työvoimapalveluiden tarve. Nämä tilanteet ovat johtuneet ennen kaikkea puutteista julkisissa TE-palveluissa.

On tarkoituksenmukaista, että aktivointisuunnitelmaan ja monialaiseen työllistymissuunnitelmaan kirjaetaan nykyistä tarkemmin kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet sekä henkilölle tarjottava tuki ja ohjaus. Tämä tukee osaltaan kuntouttavan työtoiminnan tavoitteellisuutta ja sen kohdentumista oikeaan kohderyhmään. TPY katsoo, että esityksessä tulee kuitenkin täsmentää kuntouttavan työtoiminnan suhdetta toisaalta sosiaaliseen kuntoutukseen ja toisaalta ammatilliseen kuntoutukseen, esimerkiksi nuorille suunnattuun matalan kynnyksen ammatilliseen kuntoutukseen (kuten Nuotti-valmennus). TPY pitää tärkeänä, että työ- ja toimintakyvyn arviointia toteutetaan osana kuntouttavaa työtoimintaa, jos siihen on asiakkaalla tarvetta. Työpajoilla on osaamista ja hyvät mahdollisuudet toteuttaa toiminnallista ja kokonaisvaltaista työ- ja toimintakyvyn arviointia, ja tätä tulisi hyödyntää nykyistä enemmän.

TPY katsoo, että esityksessä **tulee arvioida tarkemmin sen kustannusvaikutuksia.** Jos kuntouttavassa työtoiminnassa oleville asiakkaille hankitaan tukea ja ohjausta yksityiseltä tai kolmannelta sektorilta, on selvää, että kustannukset voivat kasvaa. TPY kuitenkin huomauttaa, että työpajoilla jo nyt toteutettavan kuntouttavan työtoiminnan kustannukset eivät tule kasvamaan, sillä siihen on aina kuulunut vahva yksilöllinen tuki, ohjaus ja valmennus.